

Kapitel 3

Operativsystemet

Windows

Ämne	Sida
3.1 Installation av Windows	55
3.2 Grunderna i Windows	62
3.3 Anpassa och konfigurera Windows	(121)
3.4 Konfiguration via Konrollpanelen	(153)
3.5 Installera och hantera program	(173)
3.6 Säkerhetsfunktioner i Windows	(189)
3.7 Installera och hantera maskinvara	(211)
3.8 Systemhantering oc felsökning	(241)
3.9 Nätverksanslutningar i Windows	(257)
3.10 Användarkonton och behörigheter	(280)

3.1 Installation av Windows

Ämne	Sida
3.1 Installation av Windows	55
- Utgåvor av Windows	55
- Installation i 8 steg	55
- Logga in i Windows	59
- Felsäkert läge	59
- Strömsparläge, Viloläge, Startmenyn, ...	60
- Aktivering av Windows	61
Frågor & övningar 3.99-3.101 om Inst. av Windows	68

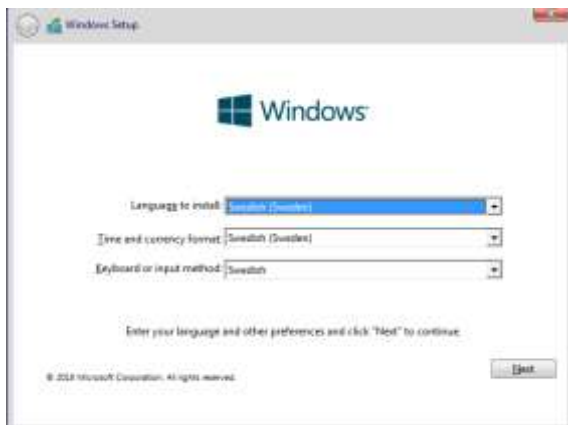
Ett *operativsystem* är en samling av program som administrerar datorns resurser som t.ex. processorn, RAM, hårddiskar, tangentbord, skärm och andra anslutna enheter. Operativsystemet koordinerar resurserna och gör dessa tillgängliga för program som användaren kör. Operativsystemet är därmed gränssnittet mellan datorns hårdvarukomponenter och användarens mjukvaror. Det kan ses som datorns ”huvudprogram” som bestämmer hur program och användare får använda datorns olika resurser. Därför är en gedigen kunskap om operativsystemets arbetssätt samt dess möjligheter en förutsättning för en effektiv användning av datorn.

Utgåvor av Windows

Inledningsvis ska vi nämna att föregångaren till Windows var operativsystemet DOS (*Disk Operating System*) som var textbaserad och hade konsolen som output-enhet. I sin kärna har Windows även idag DOS som en del av operativsystemet. Det är inte fel att beteckna DOS som version 0 av Windows. Kommandotolken i Windows (cmd-fönstret) kan fortfarande ta emot och exekvera DOS-kommandon. Den första populära versionen var Windows 95. Idag finns två huvudutgåvor: Windows Home och Windows Pro. Medan Home-varianten är tänkt att användas av privatpersoner i hemmiljö och inte kan ansluta till större nätverk, har Windows Pro inte dessa begränsningar.

Installation i 8 steg

Här beskrivs en nyinstallation i 8 steg. Det finns även möjligheten att uppgradera tidigare versioner av Windows, t.ex. 7 eller 8 till Windows 10. I båda fall behöver man tillgång till en installationsskiva (DVD) eller en installationsplats på nätet med en produktnyckel som är kopplad till en licens.

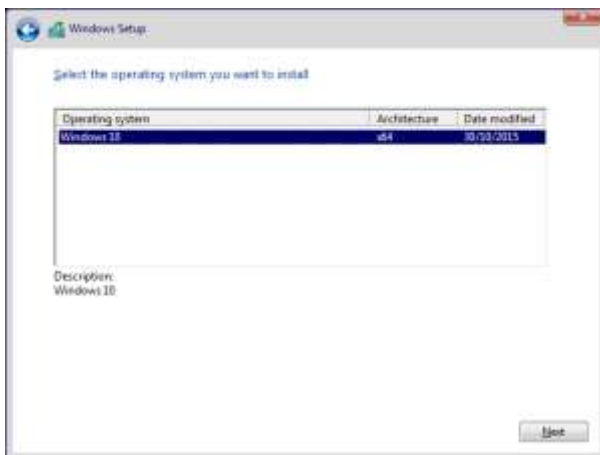

Steg 1

När installationen startar visas dialogrutan Windows Setup (ovan) som kan se lite annorlunda ut beroende på typen av media och licens. Här ska man välja *språk, tid- och valutaformat* samt *tangentbordstyp* som i huvudsak innebär valet av en speciell teckenuppsättning, t.ex. svenskt tangentbord.

Steg 2

Här väljer man operativsystem, vilket även inkluderar valet av *arkitekturen*, dvs om man arbetar med en dator vars processor stödjer *64-bitars ordlängd* eller en annan ordlängd, t.ex. 32-bitars. Valet av denna inställning medför att även i fortsättning endast programvaror med stöd för 64-bitars ordlängd kommer att fungera på din dator.

Steg 3

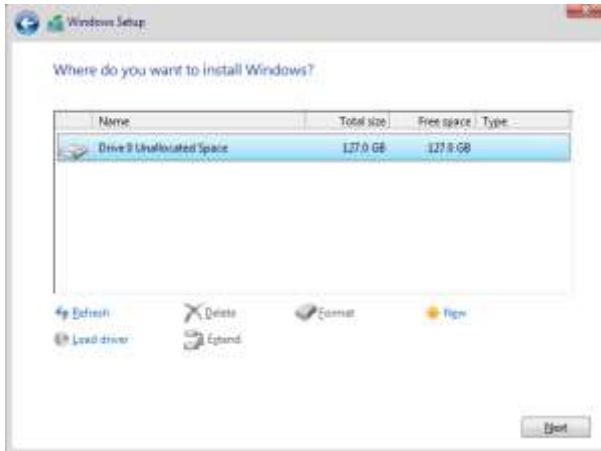
Godkännandet av licensavtalet är en obligatorisk del av installationen, vilket ger programvarutillverkaren Microsoft en juridisk säkerhet. Observera att du här *indirekt* medger att du har *läst* licensavtalet, vilket så klart de flesta användare vanligtvis inte gör. Även om man väljer att läsa avtalet kommer man snart att konstatera att det är en jobbig lektyr. Ändå kräver Microsoft ett godkännande. *En direkt uppmaning om att läsa licensavtalet finns inte.*

Steg 4

I nästa dialogruta som är avbildad på nästa sida ska man bestämma var någonstans på hårddisken man vill installera Windows. Med "var någonstans" menas på vilken hårddisk och på vilken partition av hårddisken. En *partition*, på eng. *drive*, är en

namngiven del av hårddisken som man skapat tidigare eller fortfarande kan skapa, som är avgränsad av resten och har en viss storlek. Normalt har man endast en hårddisk med en partition. Men man har möjligheten att skapa, ta bort eller ändra storlek på partitioner, vilket framgår av den undre delen av dialogrutan:

Steg 5

Här startar installationen på allvar. Filer från installationskällan expanderas och *kopieras* till datorn. Under installationen kan datorn behöva startas om flera gånger, vilket för det mesta sköts automatiskt.

Steg 6

Installationen borde vara nu slutförd efter att datorn startats om ett par gånger. Det som återstår är *konfigurationen*, dvs att göra ett antal inställningar, skapa ett användarkonto samt att logga in med det. I nästa dialogruta på nästa sida kan du välja att antingen **Anpassa inställningar** eller att **Använda standardinställningar**. Det senare alter-

nativet går fortare. Hela den här konfigurationen kan modifieras även senare när Windows är färdiginstallerat.

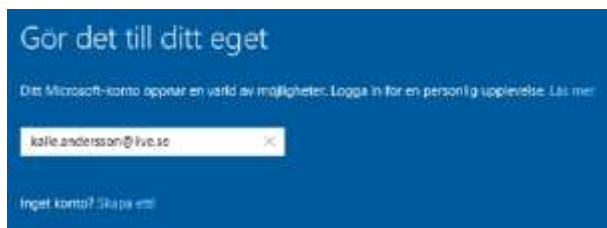
Steg 7

Med att ”äga datorn” menas här att sätta upp datorns inloggningskonto. Först ska man ange vilken typ av konto (ägendet) man vill ha. Alternativen står mellan *företag/skola* eller *privat*. Vi väljer *privat*, även om det kan innebära att vi måste skapa ett Microsoft-konto. Anteckna i så fall både användarnamn och lösenord du anger för Microsoft-kontot. Det kan ev. behövas senare.

Steg 8 (sista)

Välj **Skapa ett** för att skapa ett lokalt anv.-konto. Ange ett namn och ett lösenord.

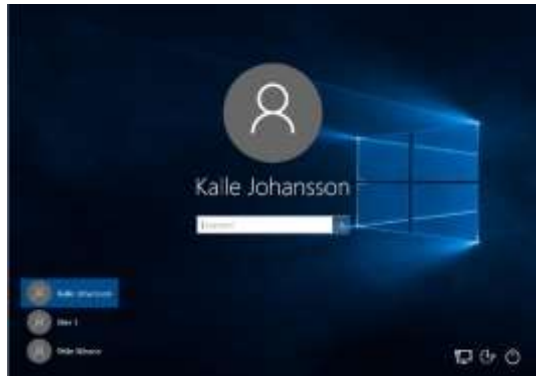
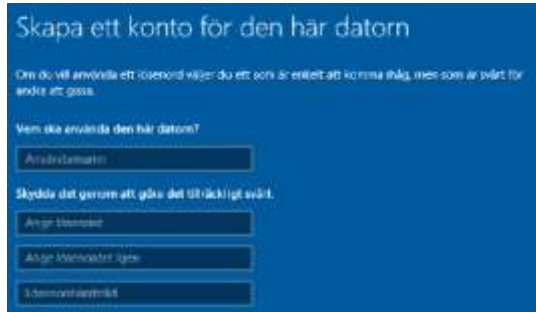
Steg 8 slutför din Windows installation. Du kan börja använda Windows.

Logga in i Windows

Windows startar upp automatiskt i normalt läge, när datorn slås på.

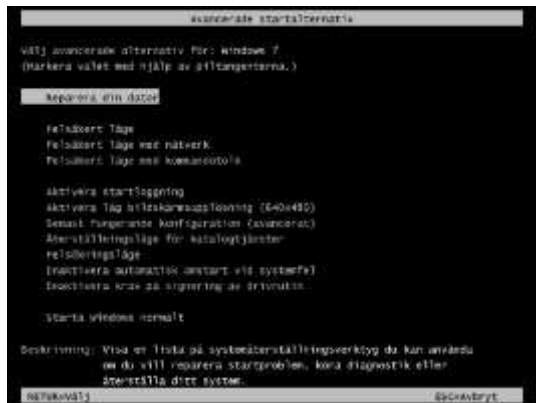
I dialogrutan till höger har du möjligheten att skapa ett konto för andra användare. Gör det om du vill.

Har du skapat i steg 8 på förra sidan ett eget konto resp. ett annat konto (ovan) måste du nu logga in: Klicka på önskat användarnamn, ange lösenord, klicka på pilen eller tryck på Enter. Kommer inloggningsbilden inte fram tryck på <Ctrl> <Alt> samtidigt, för att få fram den.

Felsäkert läge

Om Windows inte startar upp automatiskt i normalt läge, när datorn slås på, eller om datorn har hängit sig eller något fel inträffat i operativsystemet, så kan det hända att bilden till höger visas. Då har man möjlighet att starta Windows i *Felsäkert läge*. Detta innebär att endast de mest grundläggande funktionerna i operativsystemet startar. Man får sedan chansen att utföra felsökning och starta Windows på flera olika sätt, t.ex. i felsäkert läge och genomföra vissa åtgärder som räddar situationen.

Strömsparläge, Viloläge, Startmenyn, ...

Man kan avsluta Windows på olika sätt. Man kan antingen *Stänga av* datorn helt, försätta datorn i *Strömsparläge* eller i *Viloläge*. Att stänga datorn helt, innebär att strömmen kommer att brytas helt och datorn samt operativsystemet måste startas upp på nytt nästa gång man slår på datorn.

Viloläge innebär att all öppen data och allt som är igång kommer att sparas. I praktiken betyder det att datorns RAM dumpas till en fil som sparas på hårddisken. Först därefter bryts strömmen och datorn stängs av. När datorn startas nästa gång läses den temporära filen in i RAM och alla program och data återställs exakt som det såg ut när datorn försattes i Viloläge, vilket medför en snabbare uppstart av datorn.

Strömsparläge innebär att datorn går ned i energisparläge och kommer endast att dra lite ström. RAM töms inte. Vid uppstart lämnas energisparläge och man återgår till normalläge.

Startmenyn är Windows' nyckel till ett antal viktiga alternativ. Högerklicka på startmenyn och välj sedan något val som dyker upp. Vid uppstart efter vilo- eller strömsparläge måste man logga in igen.

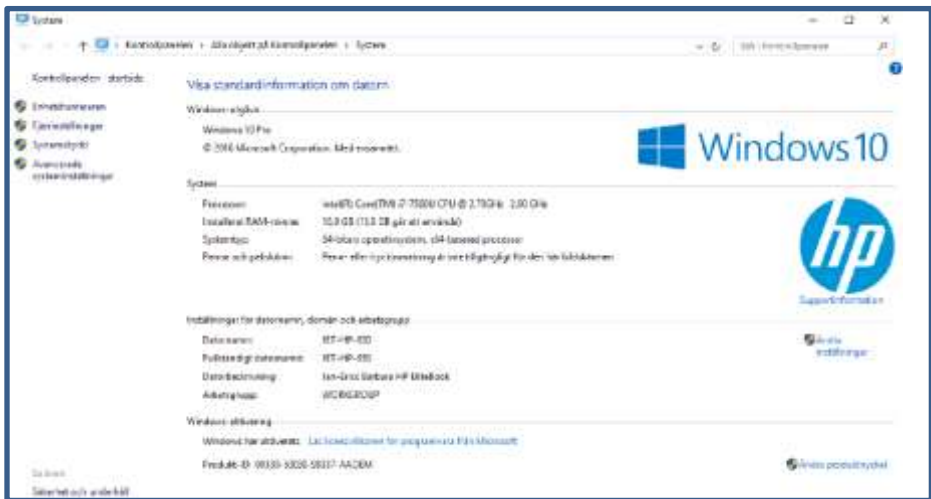
Låsa datorn kan man när man tillfälligt vill lämna datorn, utan att stänga av den eller gå till vilo- eller strömsparläge. Då hindrar man att någon annan kan använda datorn och komma åt program och dokument som är öppnade. För att låsa upp datorn måste man ange sitt lösenord.

Logga ut kan man när man vill lämna datorn utan att stänga av och samtidigt göra det möjligt att en annan användare kan logga in och använda datorn. Vid utloggning stängs alla öppna program och all öppen data sparas. Därefter går datorn i samma läge som efter uppstart, innan någon annan har loggat in.

Aktivering av Windows

Om man inte under installationen angett att Windows skulle aktiveras så måste man göra detta inom 30 dagar.

För att aktivera Windows, klicka på Windows' startmeny och leta efter Kontrollpanelen. Välj där System. Du får fram följande ruta som förutom Windows-aktivering innehåller massor med nyttig information om datorn och operativsystemet:

Längst ned hittar du den lilla rubriken Windows-aktivering som visar aktiveringsstatus. På den aktuella bilden ovan är Windows aktiverat och produktnyckeln står därunder. Annars kan du där aktivera Windows, vilket sker över Internet. Du måste vara beredd att ange en giltig produktnyckel som är kopplad till en licens.

**Besvara nu frågorna 3.99-3.101 på sid 68 om
avsnitt 3.1 Installation av Windows.**